

УДК 377.8:[159.947.5:78]

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Хоменко Л. В.

У статті висвітлено зміст структурних компонентів мотивації до музично-педагогічної діяльності студентів педагогічних коледжів. Зокрема, увагу сконцентровано на таких структурних компонентах: когнітивний, емоційно-ціннісний та практико-діяльнісний. Виокремлюється їх значення як базових для ефективною підготовки майбутніх учителів музики у закладах освіти I–II рівня акредитації. Розроблено критерії та показники даних структурних компонентів. Визначено основоположні питання успішного формування мотивації до музично-педагогічної діяльності студентів педагогічних коледжів.

Ключові слова: музично-педагогічна діяльність, мотивація, компоненти мотивації, студенти педагогічних коледжів

В статье освещено содержание структурных компонентов мотивации к музыкально-педагогической деятельности студентов педагогических колледжей. В частности, внимание сконцентрировано на следующих структурных компонентах: когнитивный, эмоционально-ценностный и практико-деятельностный. Определяется их значение как базового инструмента для эффективной подготовки будущих учителей музыки в учебных заведениях I–II уровня аккредитации. Выделены критерии и показатели данных структурных компонентов. Высветлены основополагающие вопросы успешного формирования мотивации к музыкально-педагогической деятельности студентов педагогических колледжей.

Ключевые слова: музыкально-педагогическая деятельность, мотивация, компоненты мотивации, студенты педагогических колледжей.

The article defines the content of the structural components to musical and educational activity motivation among teacher college students. Their importance is highlighted as a basic tool for the effective training of future music teachers in institutions of I–II accreditation level. Criteria and indicators of these structural components are developed. The fundamental issues of successful motivation to musical and educational activity of teacher college students have been determined. Basically, theoretical analysis of musical and educational activity, its semantic fullness, the main characteristics of the music teachers' motivation have been identified and structural components have been selected: 1) cognitive; 2) emotional value; 3) practice and activity. The following indicators of cognitive component were developed: confidence, integrity, strength and flexibility of musical and educational knowledge, understanding of the practical relevance of their teaching. The test performances of the emotional and valuable component include: ability to work in the chosen field to meet the needs of personality's professional development; creativity, professional growth; persistence in achieving goals. Practical and actively-based criterion is characterized by the following indicators: persistence in achieving educational objectives; activity in solving professional problems; ability to analyze and improve the learning process. In this article the necessity of encouraging musical education has been determined, in accordance with the system of values and social norms that characterize the progress in human civilization, as radical transformations that occur in education.

Key words: musical and educational activity, motivation, motivation component, teacher college students.

На сучасному етапі розвитку вищої музично-педагогічної освіти є необхідність виховання творчої особистості, яка б забезпечила умови для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку студента, могла подолати усталені стереотипи, застарілі цінності і підходи. Визначається потреба приведення музично-педагогічної освіти у відповідність до системи ціннісних орієнтацій і соціальних нормативів, які характеризують поступ людської цивілізації, до тих радикальних перетворень, які відбуваються сьогодні в школі. Тому проблема

формування у майбутнього вчителя мотивації до музично-педагогічної діяльності є однією з основоположних у педагогіці вищої школи.

Представники мистецько-педагогічної галузі (А. Козир, О. Лобова, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова, В. Шульгіна та інші) наполягають на потребі підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, прагне бути людиною культури, оволодівати цінностями й знаннями в галузі мистецтва. Спеціальні дослідження з різних питань музично-педагогічної освіти студентів педагогічних коледжів проводили такі сучасні вчені, як О. Козій, А. Кондратенко, Ю. Котенева, О. Юринець, В. Михальська та ін. Отже, можна сказати, що в цілому проблематика навчання і виховання студентів педагогічних коледжів на сьогоднішній день розкрита досить повно. Разом з тим, враховуючи реалії сьогодення, не визначені умови мотивації студентів педагогічних коледжів до музично-педагогічної діяльності, зокрема не виділені компоненти її успішного формування в навчальному процесі.

Мета статті: визначити та охарактеризувати структурні компоненти мотивації до музично-педагогічної діяльності, а також визначити критерії та показники сформованості цього феномена у студентів педагогічних коледжів.

На основі теоретичного аналізу музично-педагогічної діяльності та її змістової наповненості було з'ясовано, що мотивація викладача до музично-педагогічної діяльності є складним, системним особистісно-професійним утворенням, яке визначає рівень розвитку його фахових знань, умінь і якостей. Виходячи з цього у мотивації до музично-педагогічної діяльності ми вважаємо доцільним виокремити такі компоненти: 1) *когнітивний*; 2) *емоційно-ціннісний*; 3) *практико-діяльнісний*.

Когнітивний компонент спрямований на з'ясування системності музично-педагогічних знань студентів, обсягу засвоєння ними інформації, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити висновки. Він визначається необхідністю оволодіння способами вирішення різноманітних завдань творчого характеру, мобілізацією та актуалізацією фахових знань, умінь та навичок в галузі музично-педагогічної діяльності [1, с. 128].

Ступінь фахової підготовки майбутнього вчителя музики виявляється у наявності та застосуванні глибоких системних знань з музично-теоретичних та методичних дисциплін. За основу ми вирішили взяти складові засвоєння знань, розроблені О. Морозовою. Автор виділяє такі їх складові: *ґрунтовність*, яка визначається обсягом, передбаченим програмами, і характеризує ступінь усвідомлення суттєвих зв'язків з іншими знаннями; *міцність* – характеризує тривалість збереження їх у пам'яті та використання у необхідних випадках; *гнучкість* – виявляється у швидкості знаходження варіативних способів застосування їх під час змінюваних ситуацій; *системність* – передбачає усвідомлення складу сукупності знань, їх ієрархії та послідовності, а також розуміння зв'язків між ними та шляхів їх отримання [1, с. 129].

Згідно з цими складовими виокремлено такий критерій когнітивного компонента мотивації до музично-педагогічної діяльності, як самоусвідомлення, тобто процес самопізнання, який особливо важливим є у навчальній діяльності. Даний процес не може відбуватися без механізму рефлексії. Така діяльність дає студентам уявлення стосовно обраної професії та ставлення до неї, допомагає усвідомити власну індивідуальність, унікальність і призначення [3, с. 45].

Переконання у значущості своєї професії, її висока оцінка, відчуття компетентності, самостійності, визначеності та ефективності свідчать про високо розвинуту мотивацію до музично-педагогічної діяльності. Потреба майбутніх вчителів у міцних, ґрунтовних та максимально детальних знаннях з музики як навчального предмета, а також з питань відносин в шкільному колективі говорять про те, що когнітивний компонент є основою формування успішної мотивації до цієї професії у студентів педагогічних коледжів.

Показниками цього критерію було визначено:

- ґрунтовність знань;
- б) системність музично-педагогічних знань;
- в) міцність і гнучкість музично-педагогічних знань;
- г) розуміння практичної значущості методичних і музично-теоретичних знань.

Теоретичний аналіз формування мотивації до музично-педагогічної діяльності студентів педагогічних коледжів дозволяє зробити висновок, що сучасним студентам

педагогічних коледжів важливо мати розвинуту емоційно-чуттєву сферу. Ці ознаки проявляються в уміннях емоційно реагувати на соціально-культурну ситуацію залежно від її специфіки; мати ціннісну спрямованість власної діяльності; адекватно оцінювати та реагувати на емоційні прояви оточення; стримувати себе в нестандартних ситуаціях; використовувати власні ціннісні орієнтири в різноманітних ситуаціях; мати розвинені відчуття краси, захоплення, милування. Усе це зумовлює виокремити наступний компонент мотивації до музично педагогічної діяльності студентів педагогічних коледжів – **емоційно-ціннісний**.

Цей компонент дозволяє зробити музично-педагогічну діяльність засобом задоволення інтересів, потреб і розвитку власного творчого потенціалу. Ми переконані, що емоційна сфера має значний вплив на вибір студентами своєї професійної діяльності, специфіку стосунків з іншими і на навчальну діяльність, визначаючи її успішність.

Входження у самостійне життя молодій людині часто збігається з професійним навчанням та початком трудової діяльності. Інколи його ускладнюють низький рівень домагань, інфантильність, не сформована система цінностей або орієнтація на штучні пріоритети. У зв'язку з цим майбутнім фахівцям музично-педагогічного профілю, на нашу думку, важливо допомогти розвинути афективний простір, який складають емоції й почуття, прагнення і бажання, пов'язані з пізнанням і самопізнанням, переживання та воля особистості. Поряд з когнітивним компонентом емоційно-ціннісний компонент сприяє формуванню позитивного самопочуття, забезпечуючи майбутню фахову адаптацію та ідентифікацію особистості.

Емоційно-ціннісний компонент професійної ідентичності майбутніх фахівців, на наше переконання, визначається емоційно-ціннісним критерієм.

Його показниками є міра самоповаги, що проявляється у вигляді внутрішньої моральної риси, котра виникає в юнацькому віці і проявляється у почуттях радості, гордості за себе в результаті оцінки себе як фахівця. На формування самоповаги мають вплив різні фактори: сім'я, друзі, викладачі, особисті досягнення, а також почуття гордості за обрану професію та поваги до професійної спільноти; оптимізм, віра у свої сили і можливості; почуття радості від високих навчально-професійних результатів, толерантність як здатність без агресії сприймати відмінні від власних думки, поведінку, форми професійного самовираження та спосіб життя інших осіб; емоційна стійкість – важлива здатність майбутнього фахівця педагогічного профілю керувати власними емоціями, долати стан підвищеного емоційного збудження при виконанні складної діяльності [2, с. 75].

Емоційні процеси тісно пов'язані з пізнавальними, оскільки існує тісний зв'язок емоційного та інтелектуального (Л. С. Виготський). Відтак розвинута здатність до саморегуляції може запобігти виникненню перенапруження, відчуття спустошеності, вичерпаності своїх внутрішніх ресурсів. Славний філософ Спіноза вважав, що людина має пізнати власні афекти і пристрасті, але не для усунення їх, а для влади над ними. Однак освітні, кар'єрні та життєві перспективи в юнацькому віці є дещо завищені. У кожного другого випускника існує конфлікт у ціннісній сфері. Цей критерій характеризується відчуттям задоволення від праці, котре можливе лише за наявності правильно сформованої системи професійних цінностей, адже вже в юному віці особистість має розуміти свої можливості та перспективи.

Ціннісні орієнтації є певною віссю, навколо якої обертаються бажання і почуття людини, визначаючи її поведінку. Ми розглядаємо їх як джерело активності особистості, тому що професійні цінності у поєднанні з навчальною ситуацією формують внутрішні мотиви саморозвитку і самореалізації у майбутній трудовій діяльності.

До показників даного критерію ми відносимо:

- здатність працювати в обраній сфері як потреби, тобто такий стан індивіда, який проявляється незадоволеністю чимось матеріальним або інтелектуально-духовним, що є необхідним для професійного розвитку людини;
- прагнення до творчого пошуку, професійне зростання;
- наполегливість у досягненні поставленої мети, самостійність, ініціативність.

Взаємопов'язаними і важливими аспектами професійної праці для формування цілісності майбутнього фахівця є: особисті якості, вміння і навички, котрі набуваються в процесі практичної діяльності. Це, в свою чергу, говорить про

необхідність урахування практико-діяльнісного компонента в процесі формування мотивації до музично-педагогічної діяльності у студентів педагогічних коледжів.

Практико-діяльнісний компонент є важливим засобом і вирішальною умовою розвитку особистості, дозволяючи сформувати у студентів уміння цілеспрямовано планувати, організовувати, регулювати, знаходити нестандартні рішення, контролювати, аналізувати та передбачати результативність власних дій [4, с. 134]. В сучасних ринкових умовах фахівці не можуть домогтися стабільного та ефективного успіху, якщо не будуть чітко планувати свою діяльність, постійно збирати й акумулювати інформацію про стан професійної галузі, її конкурентоздатність, власні перспективи і можливості. Аби реалізувати себе в житті, треба вміти швидко приймати правильні рішення і без зволікання братися за їх втілення. Для цього потрібно навчитися правильно визначати пріоритети і складати перспективний план дій, передбачати, яким буде кінцевий результат, а також вчитися на помилках. Останню позицію ми виділяємо тому, що усі люди схильні робити помилки. Визначення своїх помилок гартує, вчить аналізувати свої дії, готує до правильних рішень. Тому ми припускаємо, що вміння аналізувати власні помилки можуть сформувати хороший досвід фахівця, однак лише за умов самостійного їх вирішення.

Згідно з практико-діялісним критерієм цього компонента визначається уміння усвідомлювати і передбачувати наслідки своїх дій та переконань, відчуття відповідальності за свою професійну діяльність. Це також керування власною поведінкою, не даючи волі ірраціональним пристрастям.

Показниками практико-діялісного критерію ми вважаємо:

- наполегливість у досягненні музично-освітніх цілей;
- прояв активності в процесі пошуку вирішення музично-педагогічних завдань;
- уміння аналізувати та коригувати процес музично-педагогічної діяльності;

Щоб сформувати мотивацію педагогічної діяльності у майбутніх учителів музики, зміст навчальних занять, особливо з методичних дисциплін, повинен бути максимально наближений до шкільної практики та викликати емоційно-ціннісне ставлення до результатів музично-педагогічної діяльності [1, с. 130].

Якщо майбутній вчитель музики вміє аналізувати і коригувати свою музично-педагогічну діяльність, у нього підвищується вимогливість до себе і наполегливість, зростає почуття відповідальності за результат своєї діяльності.

Виокремлені критерії і показники, на наш погляд, дають можливість діагностувати рівні сформованості мотивації педагогічної діяльності у майбутніх учителів музики, а також оцінити результати дослідно-експериментальної роботи в повному їх обсязі.

Висновки. Музично-педагогічна діяльність є багатограним феноменом, який забезпечує усвідомлення себе як представника педагогічної професії і є основою для професійного розвитку фахівця. Педагогічна професія потребує від учителя сформованої потреби в мистецько-освітній діяльності, усвідомлення її значення для духовного розвитку суспільства; високого рівня світоглядної, гуманітарної й естетичної культури; розвинутих професійно-педагогічних здібностей, глибоких фахових знань і умінь, досвіду художньо-творчої педагогічної діяльності. Мистецькі потреби студентів виникають і розвиваються в процесі музично-навчальної діяльності, яка завжди повинна базуватись на їх позитивному емоційному ставленні до неї. Отже, формування успішного, перспективного вчителя музики тісно пов'язане з внутрішніми потребами його самореалізації, усвідомлення себе в цій позиції, що в цілому виявляється в активізації та інтенсифікації навчального процесу, в якому регулюється, спрямовується та оптимізується діяльність суб'єкта навчання.

Література

1. Морозова О. О. Методика формування мотивації педагогічної діяльності у майбутніх учителів музики : дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Морозова Ольга Олександрівна ; Нац. пед. ун-т. ім. М. Драгоманова. – К., 2011. – 248 с.
2. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8919>
3. file:///C:/Users/User/Downloads/Kaplun_Iryna.pdf
4. file:///C:/Users/User/Downloads/gvpdpdpu_2013_28_2_28.pdf